

The President of Late-Night Tweets

(Abstract)

KEYWORDS: Presidential Election, Donald Trump, Joe Biden, Political Memes, Viral Video, Social Media, Information War

In the 2020 US presidential election, the influence of social media intensified markedly, providing a platform for the dissemination of political content spanning humorous memes to more serious material.

During the campaign, the incumbent US president faced two major challenges. On one side stood the world's foremost adversary: the coronavirus pandemic. On the other side was his principal political rival, the Democratic candidate, Joe Biden.

Compromising when dealing with opponents and conducting information warfare are longstanding features of political contestation, particularly in a presidential race for a global superpower such as the United States. The 2020 campaign was no exception; accordingly, the 45th president took decisive action.

Donald Trump posted a viral video on the official Facebook page of the US President. It featured satirical content targeting his opponent and drew on internet meme culture, rapidly gaining immense popularity. In the clip, Trump departed from traditional presidential norms by mocking Biden on social media. The video opens with an excerpt from an 18-minute radio interview featuring Charlamagne tha God on *The Breakfast Club*, during

which Joe Biden remarks: “If you have a problem figuring out whether you’re for me or Trump, then you ain’t black.”

In response, the video amusingly depicts a group of African Americans dancing around Joe Biden’s coffin. The content spread rapidly online, accumulating over nine million views. By sharing this meme, Trump signalled to Biden that dismissing political correctness towards African Americans could entail political risks, suggesting that such conduct might contribute to Biden’s downfall – by “burying him” in a political grave, using the phrase favoured by Shalva Natelashvili, a long-standing figure in the Georgian political opposition.

Nevertheless, Trump’s assumption did not hold in this instance. Throughout the 2020 campaign, Republicans encountered numerous impediments, and, judging by the election results, Trump’s team was unable to overcome them. Indeed, the Democrats leveraged each Republican failure and misstep to persuade American voters that Trump could not defeat the coronavirus and was likewise unable to ease the country’s ongoing social and political crises.

Trump’s expectations were not met during the 2020 campaign. The Republicans faced multiple challenges, and the election outcome shows that the Republican candidate’s team struggled to surmount them. Democrats, in turn, exploited every setback to argue that Trump was incapable of managing the coronavirus pandemic and addressing the persistent social and political crises in the United States.

Notably, some voters who supported Joe Biden argued that it was not Biden who won the election in any straightforward sense; rather, it was Donald Trump who lost it. As the saying goes, “third time’s the charm”: it was Biden’s third attempt that ultimately succeeded, culminating in his election as the 46th president of one of the world’s leading nations.

ღამეული ტვიტების პრეზიდენტი

საკვანძო სიტყვები: საპრეზიდენტო არჩევნები, დონალდ ტრამპი, ჯო ბაიდენი, პოლიტიკური მიმები, ვირუსული ვიდეო, სოციალური მედია, ინფორმაციული ომი

პოლიტიკაში არჩევნების მოახლოვებასთან ერთად იზრდება მოთხოვნა მასობრივ კომუნიკაციასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობაზე, რადგან სწორედ ამ საშუალებებითაა შესაძლებელი მოწინააღმდეგის დამარცხება და საბოლოო გამარჯვების მიღწევა. ამერიკის უახლეს პოლიტიკურ ისტორიაში გამორჩეულ ფიგურად წარმოინდა ქვეყნის 45-ე ქარიზმატული ლიდერი, რომლის ორი საარჩევნო კამპანია და განსხვავებული შედეგები სერიოზული დაფიქრების საფუძველს იძლევა.

2016 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნებში ერთმანეთს ჰილარი კლინტონი და დონალდ ტრამპი დაუპირისპირდნენ. 68 წლის ჰილარი – ყოფილი პირველი ღვდი და აშშ-ის სახელმწიფო მდივანი, ხოლო 69 წლის დონალდ ტრამპი – მილიარდერი მაგნატი და ყოფილი ტელეკარსკვლავი. საარჩევნო გეგმების მიხედვით, ეს ორი პიროვნება ერთმანეთის პოლიტიკურ ანტიპოდებს წარმოადგენდა, რადგან რადიკალურად განსხვავებული მიდგომები ჰქონდა, თითქმის ყველა საკითხთან დაკავშირებით. ეს ბუნებრივი იყო წმინდა კონსერვატორული და ლიბერალურ-დემოკრატიული ფრთის წარმომადგენლებისთვის.

ამერიკული მარკეტინგული კომპანია „სქაივორდის“ სპეციალისტის, მაიკლ ბოქსის სტატიაში¹ განხილულია საარჩევნო კამპანიის მსვლელობისას პოლიტიკური ბრენდის მნიშვნელობა. ანალიტიკოსი ამ ორ კანდიდატს დამოუკიდებელი ბრენდების სახით განიხილავს. მისი აზრით, დონალდ ტრამპმა 2016 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში სწორედ პოლიტიკური ბრენდის უნარიანი გამოყენების წყალობით გაიმარჯვა.

საარჩევნო კამპანიის წარმოებისას უდიდესი როლი ენიჭება კანდიდატის ლოზუნგს, რადგან სწორედ მისმა საპროგრამო მოწოდებამ უნდა გააერთიანოს კონკრეტული ინდივიდის გარშემო მრავალმილიონიანი ამომრჩეველი. ერთი იდეის გარშემო განსხვავებული მოლოდინისა და მსოფლმხედველობის ადამიანთა თავმოყრაა ნებისმიერი ლოზუნგის უმთავრესი დანიშნულება. სანამ ჰილარი კლინტონი აშშ-ის 42-ე პრეზიდენტისა და, ამავე დროს, საკუთარი მეუღლის ჩრდილიდან გამოსვლას ლამობდა, ტრამპი პირიქით – აშშ-ის მე-40 პრეზიდენტის, რონალდ რეიგანის წარმატებისმომტანი საარჩევნო სლოგანის პერიფრაზის² – „კვლავ გავხადოთ ამერიკა დიდებული“ (Let's make America great again) გამოყენებით ცდილობდა ელექტორატის მიმხრობას. ტრამპმა გამიზნულად შეარჩია სწორედ რეიგანისთვის გამარჯვების მომტანი მოწოდება 1980 წლის კამპანიიდან. ეს ფრაზა, ჯერ ერთი, პატრიოტული თანამოქმედებისკენ მინიშნებაა, რაც კონსერვატორების დარწმუნებას ისახავს მიზნად. ამავე დროს, ეკონომიკური გზავნილიცაა. უკვე გამოცდილი ხერხის არჩევა, პიარის თვალსაზრისით, გონივრული ნაბიჯი გამოდგა.

დონალდ ტრამპის საარჩევნო კამპანიაზე დაკვირვების შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ იგი მუდამ ინარჩუნებდა მჭიდრო კავშირს საზოგადოებისთვის მგრძნობიარე თემებთან და უშუალოდ იმ მოქალაქეებთან, ვისთვისაც

ეს საკითხები აქტუალური იყო. ასეთმა დამოკიდებულებამ, ცხადია, უდიდესი პოლიტიკური უპირატესობა მიანიჭა ტრამპს, როგორც საპრეზიდენტო კანდიდატს.

2016 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნების კვლევის დროს, უმნიშვნელოვანესი საკითხებია „მალერის ანგარიში“,³ ფეისბუქი და ამერიკულ არჩევნებში რუსეთის ფედერაციის ჩარევის ბრალდებები. აშშ-ის დაზვერვის სამსახურებს მიაჩნდათ,⁴ რომ ეს პროცესი უშუალოდ ვლადიმერ პუტინის მიერ იმართებოდა, არჩევნებში ტრამპის გამარჯვებისთვის ხელშეწყობის მიზნით. თუმცა, ორწლიანი მოკვლევის შედეგად, გამოძიების ფედერალური ბიუროს (FBI) ყოფილმა დირექტორმა, ამერიკის სპეცპროკურორმა რობერტ მალერმა ვერ აღმოაჩინა დონალდ ტრამპისა და კრემლის კავშირი.

მსოფლიო გიგანტმა, ფეისბუქმა 2017 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში⁵ აღნიშნა, რომ ამერიკული საპრეზიდენტო არჩევნების მსვლელობისას, რუსეთიდან მართულმა არაავთენტურმა ანგარიშებმა 100 ათასი აშშ დოლარის ღირებულების პოლიტიკური რეკლამები გაავრცელა, რომელიც მიზნად ისახავდა აშშ-ის საზოგადოებრივ აზრზე გარკვეული გავლენის მოხდენას. როგორც კომპანიის უსაფრთხოების სამსახურის უფროსი, პროფესორი ალექს სტამოსი წერს, სარეკლამო პოსტების უმეტესობა დეზინფორმაციასა და ტრამპის მხარდამჭერი შინაარსის კომენტარებს წარმოადგენდა. სტამოსის სიტყვებზე დაყრდნობით, რჩება შთაბეჭდილება, რომ რუსეთის სპეცსამსახურები მართლაც ჩაერივნენ 2016 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნებში. თუმცა, მათი პირდაპირი კავშირი დონალდ ტრამპთან მაინც დაუდგენელი დარჩა.

2016 წელს არჩევნების შედეგებმა აჩვენა, რომ ტრამპის პოლიტიკური პროგრამა და მისი საარჩევნო კამპანიის სტრატეგია უფრო მისაღები აღმოჩნდა აშშ-ის მოსახ-

ლეობისთვის, რადგან შედარებით ახლოს იდგა ამერიკელი ხალხის სულისკვეთებასთან. მასობრივი კომუნიკაციისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სტრატეგიის სათანადოდ დაგეგმვის წყალობით, რესპუბლიკურმა პარტიამ და მისმა კანდიდატმა 2016 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში გამარჯვება მოიპოვეს.

2020 წლის მეორე ნახევარში მსოფლიოს ყურადღება დროებით მოწვდა კორონავირუსით გამოწვეულ პანდემიას და აშშ-ში მიმდინარე საარჩევნო მარათონზე გადაერთო. საპრეზიდენტო არჩევნებზე ერთმანეთს მოქმედი პრეზიდენტი – დონალდ ტრამპი და დემოკრატების კანდიდატი, ბარაკ ობამას ვიცე-პრეზიდენტი (2009-2016 წწ.) – ჯო ბაიდენი დაუპირისპირდნენ.

2019 წლის 17 დეკემბერს პოლიტიკური კომიტეტი (PAC) „ლინკოლნის პროექტი“⁶ დააფუძნეს სტრატეგიული კომუნიკაციის სპეციალისტებმა და პოლიტიკურმა კონსულტანტებმა: სტივენ შმიდტმა,⁷ ჯონ უივერმა⁸ და რიკ უილსონმა.⁹ იგი მიზნად ისახავდა „ტრამპიზმის“ წინააღმდეგ ბრძოლას. ახლადშექმნილმა კომიტეტმა სოციალურ ქსელებში დაიწყო პოლიტიკური შინაარსის ასობით ვიდეორეკლამის განთავსება,¹⁰ რომელთა უმეტესობაც მოქმედი პრეზიდენტის დისკრედიტაციას ისახავდა მიზნად. ვიზუალური და აუდიომანიპულაციებით აგებული, ტექნიკურად უმაღლეს დონეზე შესრულებული, მოკლე ვიდეორგოლები ამერიკელ ხალხში დონალდ ტრამპზე მაქსიმალურად უარყოფითი წარმოდგენის შექმნას უწყობდა ხელს. მათი სტრატეგია წარმოადგენდა მოკლე ვიდეოთი ოპონენტის მაქსიმალურ დისკრედიტაციას. ასეთი ლაკონიური სტილი ძალზე დიდი პოპულარობით სარგებლობდა სოციალურ ქსელებში და მილიონობით ნახვას აგროვებდა. გამოუცდელი თვალიც მარტივად შეამჩნევს, რომ ეს ვირუსული ვიდეოები მაღალი ხარისხით გამოირჩევა.

აშკარაა, რომ მათ შექმნაში პროფესიონალთა მოზრდილი, გამოცდილი ჯგუფი იღებდა მონაწილეობას. სამოქმედო სიმძლავრის გათვალისწინებით, ლოგიკას მოკლებული იქნებოდა იმის ვარაუდი, რომ „ლინკოლნის პროექტის“ დამფუძნებლები საკუთარი სახსრებით აფინანსებდნენ და ცარიელ ენთუზიაზმზე დაყრდნობით ახორციელებდნენ ფართომასშტაბიან ინფორმაციულ ომს დონალდ ტრამპის წინააღმდეგ.

დემოკრატიების მთელი საარჩევნო კამპანია აგებული იყო აშშ-ის 45-ე პრეზიდენტის კანდიდატურის დისკრედიტაციაზე. მისი ოპონენტები განსაკუთრებით გახაზავდნენ ამერიკის წარუმატებლობას კორონავირუსით გამოწვეულ პანდემიასთან ბრძოლაში. „ლინკოლნის პროექტი“ სწორედ ამ პოლიტიკურ დღის წესრიგს ეხმარებოდა საარჩევნო კამპანიის ფარგლებში შექმნილი ვიდეორგოლებით, რომლებშიც ელექტორატს სთავაზობდა მანიპულაციისა და მასის ემოციებზე ზემოქმედების უმაღლეს სტანდარტს. მაგალითად, ერთ-ერთ ვიდეოში დონალდ ტრამპი ვირუსის სახითაა წარმოდგენილი.³ შესაბამისად, დაავადების გლობალურად გავრცელების, ამბულატორიულად მისი უკონტროლობისა და ლეტალური შედეგების კატასტროფული მაჩვენებლის ფონზე, საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში ასოციაციური აზროვნების წყალობით მძაფრი უარყოფითი ემოცია დაინერგა კორონავირუსთან დაკავშირებით მოსახლეობაში არსებული ნეგატიური დამოკიდებულების გაიგივებით რესპუბლიკელთა კანდიდატთან.

2020 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნებში მკვეთრად გაიზარდა სოციალური მედიის როლი, რომლის საშუალებითაც უამრავი პოლიტიკური შინაარსის მასალა ვრცელდებოდა, იქნებოდა ეს იუმორისტული ხასიათის თუ სერიოზული ქვეტექსტის შემცველი მიმები.¹¹

მექსიკიდან ემიგრირებულმა ტყუპმა ძმებმა, ომარ და რაფაელ რივეროებმა 2012 წელს ფეისბუქზე შექმნეს მემარცხენე ინტერნეტული პლატფორმა Occupy Democrats,¹² რომელიც ავრცელებდა ცრუ ინფორმაციას, პოლიტიკური შინაარსის იუმორისტულ მიმებსა და ციფრულ სატყუარებს¹³ (clickbait)¹⁴ – ისეთი ტიპის სტატიებს, ფოტოებსა თუ ვიდეოებს, რომლებიც მიზნად ისახავს მომხმარებელთა გადამისამართებას კონკრეტულ საიტზე. Occupy Democrats-ის პოლიტიკური კონტენტი უდიდესი პოპულარობით სარგებლობდა ფეისბუქზე. როგორც გაზეთი „ნიუ-იორკ ტაიმსი“ თავის ერთ-ერთ სტატიაში¹⁵ აღნიშნავს, დემოკრატების მხარდამჭერებმა ტრამპის გუნდს ორგანიზებულიად შეუტიეს 2020-ის არჩევნებში ძმები რივეროების სახით.

2020 წლის 21 აპრილს ტყუპების მიერ სოციალურ ქსელში ატვირთული ვიდეო „მატყუარა ამაღამ ტვიტს გამოაქვეყნებს“¹⁶ (The Liar Tweets Tonight) ანტიტრამპულ ჰიმნად გადაიქცა. ეს იყო ცნობილი სამხრეთაფრიკელი მუსიკოსის, სოლომონ ლინდას მიერ 1939 წელს შექმნილი კომპოზიციის „მბუბე“¹⁷ პოლიტიკურად ინტერპრეტირებული ვერსია. ვიდეომ ფეისბუქზე განთავსებიდან მალევე მოაგროვა ლამის 50 მლნ ნახვა. ამ ვიდეორგოლში გამოყენებულია ამერიკელი ამომრჩევლების მიერ არაპროფესიონალურ დონეზე, სახლის პირობებში გადაღებული კადრები, სადაც ისინი მისამდერში „ღიღინებენ“ – „მიეცი ხმა, რათა წავიდეს“ (Vote him away). სიმღერის ტექსტში გაშარებულია ტრამპის წარუმატებელი პოლიტიკა პანდემიასთან მიმართებაში. იმ პერიოდში, როდესაც კორონავირუსის გამო, მოსახლეობას დროის უმეტესი ნაწილის გატარება შინ უწევდა, ნებისმიერი ახალი, მხიარული ვიდეო ვირუსულად ვრცელდებოდა და სულ უფრო მეტადამიანს უჩენდა თანამონაწილეობის სურვილს. ძმები

რივეროების მიერ ამ მედიამეთოდის გამოყენების შედეგად, მილიონობით ადამიანი აყოლებდა ხმას ტრამპის საწინააღმდეგო ჰიმნს.

ქართულ რეალობაში ამ ხერხის გამოყენების ეფექტური ნიმუში დაფიქსირდა იუმორისტულ გადაცემაში „ღამის შოუ გიორგი გაბუნიასთან ერთად“, რომელშიც მუსიკალური ნომერი „კორონა ვირუსისგან თავის დასაცავი სიმღერა“¹⁸ შესრულდა. იგი მცირე დროში ვირუსულად გავრცელდა და მილიონზე მეტი ნახვა მოაგროვა.

დონალდ ტრამპის წინააღმდეგ სოციალურ ქსელში სრულმასშტაბიანი ინფორმაციული ომის დაწყებამდე, მექსიკელ ტყუპებს წინასწარ ჰქონდათ ნიადაგი მომზადებული. ისინი იმ ემიგრანტებს წარმოადგენდნენ, რომელთაც ტრამპი განსაკუთრებული უნდობლობით ეპყრობოდა და უზარმაზარ კედელს უშენებდა. შესაბამისად, მათ მიერ ტრამპის წინააღმდეგ წარმოებული კამპანია მნიშვნელოვნად ლეგიტიმური იყო.

2016 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისგან განსხვავებით, 2020 წელს თვალშისაცემია ციფრულ სამყაროში დემოკრატების მკვეთრი დომინირება, რაც გამოწვეული იყო ონლაინ სივრცეში ბევრი „ღამოუკიდებელი“ აქტორის გამოჩენით, რომლებიც ღიად უჭერდნენ მხარს ჯო ბაიდენის გაპრეზიდენტებას. დემოკრატების კანდიდატის პირადი პიარტექნოლოგიებისა და „ლინკოლნის პროექტის“ გუნდის პარალელურად, ანტიტრამპულ კამპანიაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს რივეროებმაც. ამის მტკიცებულებაა ძმების წარმატებული კომუნიკაცია ამერიკელ ხალხთან სოციალური მედიაპლატფორმის საშუალებით.

2020 წლის წინასაარჩევნო მარათონი დონალდ ტრამპისთვის ისეთივე რთული, გრძელი და დამღლევი აღმოჩნდა, როგორც რეზო ჩხეიძის ისტორიული დრამის „ჯარისკაცის მამა“¹⁹ მთავარი პერსონაჟის – გიორგი მა-

ხარაშვილისთვის, ფრონტზე შვილის მოსანახულებლად რომ გაემგზავრა, მაგრამ მთელი ფრონტის ბრძოლით გავლა მოუხდა. კახელი მამის მსგავსად, ტრამპსაც გზადაგზა უამრავი „სიურპრიზი“ მოუმზადა ბედმა. საბოლოოდ, ორივე შემთხვევაში, ფინალი ტრაგიკული აღმოჩნდა.

საარჩევნო კამპანიის წარმოებისას, აშშ-ის მოქმედი პრეზიდენტი ორ ფრონტზე „იბრძოდა“ – ერთი მხრივ, მთელი მსოფლიოს ნომერ პირველ მტერთან, კორონავირუსთან, ხოლო მეორე მხრივ, რესპუბლიკელების ნომერ პირველ მტერთან, დემოკრატ ჯო ბაიდენტან.

დონალდ ტრამპმა აშშ-ის პრეზიდენტის ფეისბუქის ოფიციალურ გვერდზე ვირუსული ვიდეო²⁰ გამოაქვეყნა, რომელიც მისი ოპონენტის სატირას შეიცავდა. აღნიშნულმა ინტერნეტულმა მიმმა მეგაპოპულარობა მოიპოვა. ამგვარად, ტრამპმა ყველა საპრეზიდენტო სტერეოტიპი დაამსხვრია, როდესაც სოციალური მედიის საშუალებით თავისი ოპონენტი გააშარჟა. ვიდუორგოლი ჯო ბაიდენის ინტერვიუთი იწყება, სადაც რესპონდენტი აცხადებს, რომ დონალდ ტრამპის მომხრე აფროამერიკელები ნამდვილი შავკანიანები არ არიან. ამის საპასუხოდ, ვიდუოხუმრობაში ნაჩვენებია ფერადკანიანი ადამიანების ჯგუფი, რომელსაც ჯო ბაიდენის კუბო ცეკვა-ცეკვით დააქვს. ვიდეო ვირუსულად გავრცელდა და მალევე მოაგროვა 9 მლნ ნახვაზე მეტი. ამ მიმის გავრცელებით ტრამპმა ოპონენტს მიანიშნა, რომ აფროამერიკელებთან არაპოლიტიკორექტული დამოკიდებულება დამღუპველია და როგორც მარადიული ოპოზიციონერი ქართველი პოლიტიკოსი, შადვა ნათელაშვილი იტყოდა, „გაუშვებდნენ პოლიტიკურ მოუსაველეთში“. არაერთი ამერიკელის აზრით, სწორედ ამას იმსახურებდა პრეზიდენტობის დემოკრატი კანდიდატი.

აშშ-ის საპრეზიდენტო რბოლაში მოვლენათა ტრაგიკომიკური განვითარება თენგიზ აბულაძის 1976 წელს

შექმნილ კინოშედევრში „ნატურის ხე“²¹ ვიზუალურად გადმოცემულ გიორგი ლეონიძის ფილოსოფიურ სიბრძნეს ჰგავს: ჯო ბაიდენი, როგორც სოფლის თავკაცი ციციკორე, დემოკრატების სადამსჯელო რაზმს მიუძღვებოდა და ყველა თავის წილ ტალახს ესროდა ღონაღდ ტრამპს. იქვე იყვნენ ისინიც, სიმართლის დანახვის უნარი ვისაც ჰქონდა, მაგრამ 67 მლნ ამომრჩეველი რაოდენობრივად აგებდა 200-მილიონიან ამერიკაში.²²

2020 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო კამპანიის მსვლელობისას, რესპუბლიკელებს უამრავი დაბრკოლება შეხვდათ. როგორც არჩევნების შედეგებმა აჩვენა, ტრამპის გუნდმა წინაღობები ვერ გადალახა. პირიქით, რესპუბლიკელთა ყოველი წარუმატებლობა და სისუსტე დემოკრატებმა სათავესოდ გამოიყენეს და ამერიკელი ამომრჩეველი დაარწმუნეს, რომ ტრამპს არც კორონავირუსის დამარცხება და არც ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური კრიზისის განმუხტვა შეეძლო.

იმ ამერიკელი ამომრჩევლის ნაწილი, ვინც ჯო ბაიდენს მისცა ხმა, აღიარებს, რომ „ბაიდენმა კი არ მოიგო, არამედ – ტრამპმა წააგო“²³ აშშ-ის 2020 წლის 3 ნოემბერს გამართულ საპრეზიდენტო არჩევნებში. ამბობენ, ღმერთი სამობითაო და სწორედ მესამე ცდაზე გაუმართლა დემოკრატიული პარტიის კანდიდატს – ჯო ბაიდენს, რომელიც მსოფლიოს ერთ-ერთი წამყვანი ქვეყნის 46-ე პრეზიდენტი გახდა.²⁴

ლიტერატურა ■ References

1. Box, Michael (31 January 2018), *How Did Trump Win? It's All Down to Political Branding*, Skyword [skyword.com].
2. ნადარეიშვილი მაია (2018), დროის სულის კონცეფცია: ამერიკული რევოლუციიდან ბრექსიტამდე, საერთაშორისო ჟურნალი

„ფილოსოფიურ-თეოლოგიური მიმომხილველი“, №8, თსუ ფილოსოფიის ინსტიტუტი, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

3. Mueller, Robert S., III (March 2019), *Report On The Investigation Into Russian Interference In The 2016 Presidential Election*, U.S. Department of Justice, Washington, DC. [justice.gov/archives/sco/file/1373816/download].
4. Gayle, Damien (10 December 2016), *CIA concludes Russia interfered to help Trump win election, say reports*, The Guardian.
5. Stamos, Alex (6 Sep 2017), *An Update On Information Operations On FB*.
6. The Lincoln Project [lincolnproject.us].
7. Steve Schmidt Biography [factprofiles.com/steve-schmidt].
8. Salas-Rodriguez, Israel (31 January 2021), *Who is Lincoln Project co-founder John Weaver?* The Sun.
9. Rick Wilson Bio [thefamousinfo.com/rick-wilson].
10. The Lincoln Project videos [youtube.com/c/TheLincolnProject/videos].
11. Nadare, Maia (2020). *Media Mill: Political Communication*. Tbilisi: Universal, pp. 18-35.
12. Occupy Democrats [occupydemocrats.com/about-us].
13. Nadare, Maia (2020). *Media Mill: Political Communication*. Tbilisi: Universal, pp. 228-229, 339.
14. Clickbait [dictionary.cambridge.org/dictionary/english/clickbait].
15. Corasaniti, Nick (18 May 2020), *How Immigrant Twin Brothers Are Beating Trump's Team on Facebook*, The New York Times.
16. "The Liar Tweets Tonight": The anti-Trump anthem we all need right now!
17. Wilberforce, Mark (29 December 2020), *Seeking justice for Lion Sleeps Tonight composer*, BBC News.
18. „კორონა ვირუსისგან თავის დასაცავი სიმღერა (20 მარტი, 2020), „ღამის შოუ გიორგი გაბუნიასთან ერთად“, TV IMEDI.
19. „ჯარისკაცის მამა“ (1964, რეჟისორი – რეზო ჩხეიძე).
20. US President Trump uses viral 'coronavirus funeral dance' meme in Biden attack ad (28 May 2020), Alarabiya News [english.alarabiya.net].
21. „ნატურის ხე“ (1976, რეჟისორი – თენგიზ აბულაძე).
22. Nadare, Maia (2020). *Media Mill: Political Communication*. Tbilisi: Universal, pp. 53-83.
23. Chavigny, Kathrine A. (21 May 2021), *Doubt, Deception and Intimidation in American Elections, 1828 to 1960: A Quick Tour*, AmStud Conference.
24. 2020 United States presidential election [state.gov].
25. ლაბაძე გიორგი (2019), *დონალდ ტრამპის პოლიტიკის გზამკვლევი მისი თვითერის განცხადებების მიხედვით, თბილისი: გამომცემლობა „ავტოგრაფი“*.